

HORTI UTOLSÓ ÚTJÁRÓL.

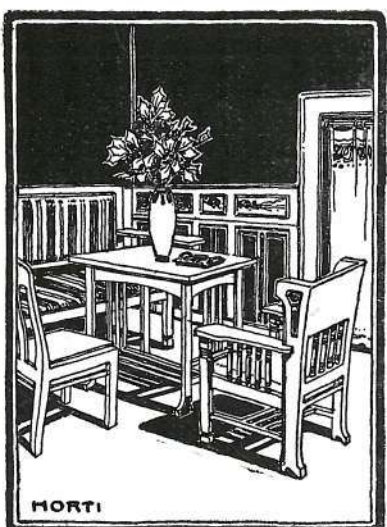
IRTA: SCHMIDT GYULA.

ALLEKESÉDES embere volt Horti. Hogy a külföld előtt mint kulturállamot mutathassa be Magyarországot, a magyart mint egy életerős, jövővel bíró fajt, mely lerázta magáról százados nyögét, a semmittevést, s néhány évtized alatt nemcsak hogy lépést tart az idegen nemzetekkel, de azon van, hogy

műveltségére, hanem hogy kapcsolatot találjon a legtávolabb keleti és nyugati kultúra között, ahová »őseink kulturája is beleilleszkedik«.

A művészetnél jobban, talán, csak eredetünk története érdekelte.

A népek és kulturáik vándorlásával kapcsolatosan a fennmaradt s napszínre került emlé-

A HAPPY NEW YEAR

**THE
CHARLES PLIMBERT
& COMPANY
1905.**

TRADE
MARK

SZEMELVÉNY HORTI PÁLNAK AMERIKAI GRAFIKAI MUNKÁIBÓL.

magyar legyen mindenben, politikájában, egész műveltségében s így művészetében is: — ezt bebizonyítani volt legfőbb vágya.

Mikor még kicsinylés vagy elnéző mosoly volt nagyjából jutalma a művészetben a nemzeti irányra való törekvésnek, akkor ő már százával gyűjti az eredeti magyar motívumokat, rostálva, selejtezve és rendezve minden kezeügyébe eső anyagot. Két évtized ilyen buzgó munkásságának köszönhetette azt a formakincset, mellyel bírt s az alkotás gyorsaságát, mely sajátja volt.

Nemcsak más országok és fajok művészete iránti egyszerű érdeklődés készítette őt arra, hogy figyelmét terjessze Észak-Amerika s a Kelet

kek révén készült nyomozni az utat, mely visszavezet eredetünk helyéhez. Remélte, hogy szorgos kutatás és megfigyelés tényeket, adatokat hoz majd útjába, melyek megerősítik felfogását, s hogy ennek révén homályos őstörténetünk némileg már élesebb és tisztább képet nyer.

Az elméletet pedig megérezkíteni s kézzelfoghatóvá tenni: a forma és vonal nyelvén akarta!

Egy évekre kiterjedő tanulmányúttól remélte, hogy birtokába jut oly adatoknak, melyek hívatva lettek volna forradalmat teremteni nemcsak egész művészi felfogásunkban, de — eredetünk őskori történetében is!

A nagy út első állomása Mexikó volt.

Nehezen akadtunk először vizsgálódásra érdemes tárgyra, a Museo Nacional gyűjteményeinek feldolgozását a későbbiekre halasztva. A tapogatózás ez első idejében híre jött, hogy Orizabához közel egy mesés értékes leletekkel bíró barlangot fedeztek fel, mely azték-leletek korát legalább hat-hétszáz évesre becsülték.

Egy percig sem lehetett habozni azon, hogy egy esetleg nagy jelentőségű felfedezés tanúi ne legyünk; így majd egy hetet áldoztunk erre a kirándulásra.

Élénken előttem van a kép, amikor először került ottlent Horti kezébe egy ilyen régi-

gazdagításához. Ugyancsak ő, aki majdnem tökéletesen bírta a spanyol és azték nyelvet is, útbaigazítással és felvilágosítással szolgált mindannyiszor, amikor valamely kétség merült fel, vagy az őszindian műveltség ismerete vált részünkre szükségessé.

A múzeum birtokosának, de Herediának közmondásos mexikói szívessége és előzékenysége lehetővé tette lelkiismeretes, részletes és hosszantartó tanulmányozását, mely gyűjtemény százával foglalta magában az azték, tolték, matlacinga és főleg a zapoték indiánok naiv és előrehaladott népművészetének is kiváló példányait.

LAMBERT'S FURNITURE NO
GRANDRAPIDS MICH. _____ 190_____

Pay to order of _____ \$ _____

DOLLARS

COMMERCIAL SAVINGS BANK.

TRADE
MARK

SZEMELVÉNY HORTI PÁLNAK AMERIKAI GRAFIKAI MUNKÁIBÓL.

ség: alig tudta palástolni izgatottságát, minden szavában és mozdulatában a mohó tudásvágy láza nyilatkozott meg.

Tényleg, ha egyelőre nem is sok, de mindenestre igazi azték antikvitásokkal volt ott dolgunk.

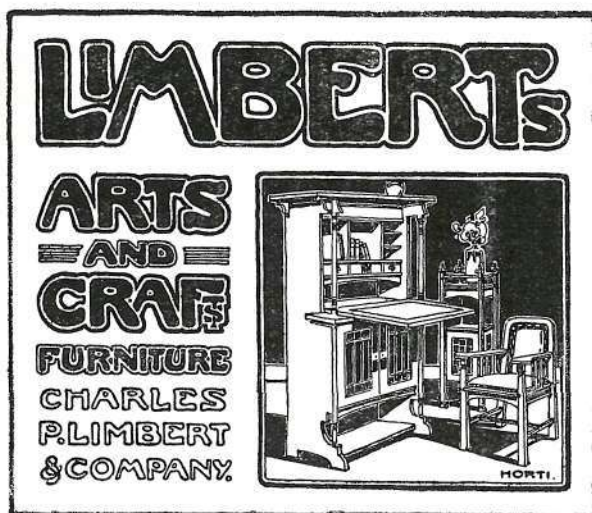
Miután megtettük az első lépést az ősi indián kultúrák birodalmában, a véletlen szerencse hozzájuttatott a mexikói emlékek egyik leggazdagabb gyűjteményéhez.

Ez egy művészi érzékkel bíró, kitűnő mexikói építész, egyúttal dúsgazdag ember s szenvedélyes gyűjtő, Guillermo de Heredia múzeuma volt. Az ott felhalmozott anyag osztályozását és rendezését éppen akkor végezte egy már Mexikóban hét évig élő német tudós, Bauer dr., aki eredeti kutatásával maga is hozzájárult nem egy múzeum gyűjteményének

A gyűjtemény a kerámiai emlékekben volt a leggazdagabb, — hisz tudjuk, a kerámia volt Horti kísérletezéseinek és tanulmányozásának legkedvencebb tárgya — ez tette előtte megbecsülhetlenné az időhöz nem kötött, szabad tanulmányozást.

Míg itt a vallási szertartáshoz és házi használatához szükséges, valamint a díszedények ritka példányai tették kiválónak a gyűjteményt, addig a Museo Nacional főleg monolit régiségei és pompás ékszergyűjteménye szolgáltatott nagy mennyiségben megbízható és értékes anyagot.

De mindaz, amit Mexikó városában tapasztalhatott, vagy akár Oaxacában, sőt Mitlánban is, előkészítője volt csak a később látandóknak, hogy úgy mondjam, egy nagystilű zene prelúdiuma csak, melynek vezér-

SZEMELVÉNY HORTI PÁLNAK AMERIKAI GRAFIKAI MUNKÁIBÓL.

motivuma kell hogy fülébe csengett legyen még útja legvégén is! S ez — a taraszék emlékek földjén volt.

Az e helyen talált antikvitások formájukkal úgyszólván klasszikus reminiscenciáknak tündek fel s a maradványok technikája, változatos ornamentikájuk finomsága a régi műveltség egy meglepő előrehaladott állapotára utaltak.

A Pacifik óceán partján felfelé követtük az utat, — minden valószínűség szerint az egykori népvándorlás áramlatával ellenkező irányban.

San-Franciskóba már a földrengés és tűzvész után jutottunk, mely annyi életet és vagyont s e mellett kutatásunk tárgyát képező emlékek ezreit is — semmivé tette és porrá hamvasztotta.

Mindamelllett az indián régiségekkel való foglalkozás pozitív eredménnyel járt: Horti a népies művészet és ipar emlékeit gyűjtötte össze rajzban, vízfestményben, fényképekben, míg én, ahogy még Newyorkban megállapodtunk, az építészeti emlékek maradványait dolgoztam fel.

San-Franciskóban azonban nemsokára ágyba döntötte Hortit a malária; jó két hétig válságos volt ott állapota, mint ezt később Japánban tudtam meg tőle, hová másfél hónappal előbb értem mint ő. Különben is az

elpusztult San-Franciskóban a Stanford University gyűjteményein kívül vizsgálódásra alig akadt sok érdemes dolog.

Fokozott ambícióval, a megismerésre vágyástól izgatottan fogott Japánban a gyűjtéshez és tanulmányozáshoz újból, pedig sokszor elhagyta ereje: nagyon megérezte a malária pusztítását.

Alig töltöttünk több időt együtt Japánban egy hónapnál, azt is Horti jobbára Jokohamában, én pedig Tokióban.

Mikor már Kyoto után hazatérőben voltam, akkor ment fel Jokohamából Horti Tokióba, éppen egy nagy iparművészeti kiállítás idején,

HORTI PÁL RAJZA.

ahol a kezdeti műipar termékeit s a már nagyon is nyugatias irányú, modern művészet és ipar produktumait látta összegyűjtve, mindenesetre kiválogatva s szakszerű figyelemre méltatva azokat, melyek vizsgálódásainak körébe estek, melyek egy-egy láncszemét szolgáltathatták annak a kapcsolatnak, mely a japán és a többi Kelet műveltsége között fennáll, vagy esetleg — legszebb álmának, dédelgetett eszméjének megvalósításaként — a távol keleti s a mi ő s kulturánk közt létezik!

S mikor hajóra szállott, hogy az éveken át gyűjtött anyagot majd itthon feldol-

gozza, együttes vizsgálódásaink eredményét közreadja, bizonyítékot szolgáltatson a mai magyar munkásságáról, lendületet adva nemcsak az iparművészetnek, de inspirációt is történetünk s egész kulturánk bűvárainak: a nemzeti nagyság emelésének reménye minden szenvedéseért kárpótolta!

Nem adatott meg önéki az, hogy reményeit megvalósítva láthassa: elragadta tőlünk a halál, mikor egy emberöltő tapasztalatai, faja iránti lelkes szeretete becsültté és értékessé tette egész hazája előtt életét!

Mindnyájunk gyásza lett az ő elvesztése!

SZABADSÁGHARCUNK EMLÉKE.

IRTA: DR. ÉBER LÁSZLÓ.

MEGLEPETÉSBEN, eredményben gazdagon dőlt el a szabadságharc emlékére hirdetett pályázat. A pályanyertes mintán kívül az egy vagy más szempontból érdekes művészi alkotások egész sorát szemlélhettük. Ezek összességökben ritka teljességgel tüntették föl azokat a fő irányokat, amelyek az emlékszerű szobrászat terén minálunk jelenleg uralkodnak.

A következő soroknak nem az a céljuk, hogy az egyes műveket egymással összehasonlítva értékeljék, hogy fokozatot állapítsanak meg közöttük. Ezt elvégezte a bíráló bizottság, amelynek ítéletét őszinte megnyugvással és örömmel fogadták országszerte és a napi sajtó, mely szokatlan részletességgel foglalkozott művészeti életünknek ezzel a jelentős eseményével. A figyelemre méltó művek ekkora száma önkénytelenül is általánosabb szempontokat, kérdéseket emel ki. Ha elfogulatlanul, a lényegét szem előtt tartva vizsgáljuk a mintákat, ha tisztába iparkodunk jönni azzal a művészi fölfogással, célzattal, melynek mind-egyikük létét köszönheti, akkor az a művészi munka és törekvés, az a szellemi töke, mely bennök rejlik, nem merül ki a pályázat ered-

ményével, hanem továbbra is fönmarad és mint élő energia okulásnak és haladásnak forrásává válik.

☐ A magyar szabadságharc, amelynek emlékszerű megörökítése volt a föladat, a történeti adatoknak és alakoknak, eseményeknek és helyzeteknek roppant tömegét tárta a művészek elé. Nagy bőséggel kínálkoztak azok a művészeti formák, szimbolikus és allegóriái ábrázolási módok, amelyek hasonló föladatok megoldásánál már előállottak. Az anyagnak ez a gazdagsága nem kedvez a nyugodt, könnyen áttekinthető emlékszerű hatásnak. Bölcs mérsékletnek, művészi kiválasztásnak kellett érvényesülnie, hogy a képzetek sokaságából a leghasználhatóbbak, leghatásosabbak kiemelkedjenek.

Ha a művész arra törekszik, hogy a szabadságharchoz fűződő eszmekört minél teljesebben fejezze ki, könnyen túlló a célon és a művészi benyomás egységét, erejét veszélyezteti.

☐ A szabadságharc emlékére hirdetett pályázat szerencsés eldőltevel a magyar művészet